

International Conference in Open and Distance Learning

Vol 13, No 7 (2026)

ICODL2025

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

13ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ISBN: 978-618-5335-33-5

Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:

Οι Δεξιότητες του 21ου Αιώνα & η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης

ΤΟΜΟΣ 7

5-7/12 2025

ΕΑΠ Πάτρα & Εξ Αποστάσεως

Αποτιμώντας την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης την περίοδο του Covid-19. Μια κοινωνιολογική μελέτη σε γονείς μαθητών προσχολικής ηλικίας

Διδάκτωρ Γεωργία Σπηλιοπούλου, Professor Gerasimos Koustourakis

doi: [10.12681/icodl.8525](https://doi.org/10.12681/icodl.8525)

Copyright © 2026, Γεωργία Σπηλιοπούλου, Γεράσιμος Κουστουράκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

**Αποτιμώντας την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης την περίοδο του Covid-19.
Μια κοινωνιολογική μελέτη σε γονείς μαθητών προσχολικής ηλικίας**

**Assessing the provision of distance education during the Covid-19 period. A
sociological study of parents of preschool students**

Γεωργία Σπηλιοπούλου

Διδάκτωρ Επιστημών της Εκπαίδευσης
Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής
στην Προσχολική Ηλικία
Πανεπιστήμιο Πατρών
geospil.spiliopoulou@gmail.com

Γεράσιμος Κουστουράκης

Καθηγητής Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης
Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της
Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία
Πανεπιστήμιο Πατρών
koustourakis@upatras.gr

Περίληψη

Στην εργασία αυτή επιδιώκεται η κοινωνιολογική προσέγγιση των βιωμένων εμπειριών γονέων μαθητών ενός Νηπιαγωγείου της Αθήνας σχετικά με την εφαρμογή της «Επείγουσας Απομακρυσμένης Διδασκαλίας» (ΕΑΔ), στην οποία συμμετείχαν τα παιδιά τους. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2021 με τη χρήση του εργαλείου της ημιδομημένης συνέντευξης. Τα σημαντικότερα ευρήματά της φανερώνουν ότι: (α) Οι γονείς αποτίμησαν θετικά την εφαρμογή της ΕΑΔ διότι τα παιδιά τους μπόρεσαν να εξοικειωθούν με τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων μέσω των οποίων προωθείται η επικοινωνία. Επίσης, οι γονείς μέσω της υποστήριξης της συμμετοχής των νηπίων στην ΕΑΔ αισθάνθηκαν ικανοποίηση διότι μπόρεσαν να κατανοήσουν τον τρόπο πραγματοποίησης του εκπαιδευτικού έργου στο Νηπιαγωγείο και το στάδιο γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών τους. (β) Το πολιτισμικό κεφάλαιο των γονέων επέδρασε στη διαμόρφωση των απόψεών τους για την πραγματοποίηση της ΕΑΔ στο Νηπιαγωγείο. (γ) Οι προβληματισμοί των γονέων του δείγματος σχετικά με την πραγματοποίηση της ΕΑΔ εντοπίστηκαν στο μεσημεριανό ωράριο υλοποίησης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας την περίοδο της πανδημίας, που κρίθηκε ως ακατάλληλο, σε τεχνικής φύσης ζητήματα που αντιμετώπισαν κατά τη σύνδεση στο Webex, όπως και στην απουσία φυσικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των νηπίων που θεωρείται απαραίτητη για την ψυχοκοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη.

Λέξεις - κλειδιά

εξ αποστάσεως εκπαίδευση, επείγουσα απομακρυσμένη διδασκαλία, νηπιαγωγείο, μαθητές προσχολικής ηλικίας, γονείς, πανδημία Covid-19

Abstract

This paper seeks to take a sociological approach to the lived experiences of parents of students at a Kindergarten in Athens regarding the implementation of "Emergency Remote Teaching" (ERT), in which their children participated. The study was conducted in the spring of 2021 using the semi-structured interview tool. Its most important findings reveal that: (a) Parents positively assessed the implementation of the ERT because their children were able to become familiar with the use of technological tools through which communication is promoted. Also, through supporting the participation of toddlers in the ERT, parents felt satisfaction because they were able to understand how the educational work was carried out in the Kindergarten and the stage of cognitive development of their children. (b) The cultural capital of parents influenced the formation of their views on the implementation of ERT in Kindergarten. (c) The concerns of the parents of the sample regarding the implementation of the ERT were identified in the lunchtime implementation schedule of distance learning during the pandemic, which was deemed inappropriate, in technical issues they encountered when connecting to Webex, as well as the absence of physical interaction between infants which is considered essential for their psychosocial and emotional development.

Keywords:

distance education, emergency remote teaching, kindergarten, preschool students, parents, Covid-19 pandemic

Εισαγωγή

Η πανδημία του Covid-19 αποτέλεσε μια σοβαρή πρόκληση για την ανθρωπότητα και προκάλεσε ανησυχία σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω της ταχύτατης μετάδοσης του κορονοϊού, της πολύ υψηλής νοσηρότητας του πληθυσμού και του υπερβολικά μεγάλου αριθμού θανάτων (World Health Organisation, 2020, 2021· Worldometer,

2020). Για την αντιμετώπιση αυτής της επικίνδυνης κατάστασης σχετικά με την ανθρώπινη επιβίωση οι κυβερνήσεις των διαφόρων χωρών, ακολουθώντας και τις οδηγίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, επέβαλαν περιορισμούς ή/και απαγόρευση των πρόσωπο με πρόσωπο κοινωνικών επαφών (lockdown), γεγονός που επηρέασε όλους τους τομείς της κοινωνικο-οικονομικής ζωής μεταξύ των οποίων ήταν και ο εκπαιδευτικός τομέας (Bollino, 2023· Koh, 2020· Liu et al., 2021· Rahman & Thill, 2022).

Στην περίπτωση της εκπαίδευσης κατά την περίοδο της πανδημίας επιλέχθηκε ως προσωρινή λύση η συνέχιση του εκπαιδευτικού έργου εξ αποστάσεως με τη χρήση των διαθέσιμων και κατά το δυνατόν προσφορότερων στους εκπαιδευόμενους τεχνολογικών μέσων. Αυτή η προσωρινή κατάσταση συνέχισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας εξ αποστάσεως προσδιορίστηκε από την επιστημονική κοινότητα με τη χρήση του όρου «Επείγουσα Απομακρυσμένη Εκπαίδευση/Διδασκαλία» (ΕΑΔ) (Emergency Remote Teaching) (Aguilera & Nightengale-Lee, 2020· Hodges et al., 2020).

Η υλοποίηση της ΕΑΔ στην Ελλάδα ξεκίνησε με απόφαση της πολιτικής ηγεσίας από τον μήνα Μάρτιο του έτους 2000 για όλο το εύρος των εκπαιδευτικών βαθμίδων συμπεριλαμβάνοντας και αυτή της προσχολικής εκπαίδευσης. Στην τελευταία περίπτωση, η εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία πραγματοποιήθηκε κατά τις μεσημεριανές ώρες με τη χρήση του συστήματος τηλεδιάσκεψης Webex προκειμένου να υπάρξει σε πραγματικό χρόνο διδακτική επικοινωνία μεταξύ των Νηπιαγωγών και των μαθητών τους (Αναστασιάδης, 2020· Αραβαντινού & Κώστας, 2022· Foti, 2000· Κουστουράκης, 2023).

Η νέα αυτή εκπαιδευτική πραγματικότητα, που διαμορφώθηκε την περίοδο της πανδημίας, όπου υπήρξε η μετατόπιση από τη δια ζώσης διδασκαλία σε συνθήκες ΕΑΔ, απασχόλησε την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα. Έτσι, δημοσιεύτηκαν μελέτες σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες εστιάζοντας στις πολυεπίπεδες ψυχοκοινωνικού και παιδαγωγικού χαρακτήρα συνθήκες και συνέπειες για τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και τις οικογένειές τους (βλ. ενδεικτικά: Affouneh et al., 2020· Almaiah et al., 2020· Amer, 2021· Basilaia & Knavadze, 2020· Lee, 2020· Μάγκλαρη & Παπαθωμόπουλος, 2000· Noor et al., 2020).

Εστιάζοντας στο πεδίο της προσχολικής εκπαίδευσης, η οποία απασχολεί και την παρούσα εργασία, επισημαίνεται ότι έγιναν προσπάθειες για τη διερεύνηση των απόψεων γονέων και εκπαιδευτικών σχετικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την περίοδο της πανδημίας, όπως και των πολλαπλών επιπτώσεων στο μαθητικό πληθυσμό από τους τρόπους που αυτή υλοποιήθηκε (βλ. ενδεικτικά: Alqhtani et al., 2021· Δελησάββα & Νικολοπούλου, 2023· Fedina et al., 2017· Foti, 2020· Güvercin et al., 2022· Karavida & Τυμπα, 2021· Kim, 2020· Μπούρα, 2020· Stites et al., 2021· Τάλλου, 2021· Φώτη, 2021).

Επιπλέον, οι κοινωνιολογικού χαρακτήρα σχετικές μελέτες εστιάζουν περισσότερο στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση διερευνώντας κυρίως τα ζητήματα των ανισοτήτων που δημιουργήθηκαν από την εφαρμογή της ΕΑΔ την περίοδο της πανδημίας (βλ. ενδεικτικά: Aleshkovski et al., 2021· Bonal & González, 2020· Crean et al., 2023· Grewenig et al., 2021· Gürsoy, 2022· Mohan et al., 2021· Reimer et al., 2021). Περιορισμένη, ωστόσο, είναι η ερευνητική κοινωνιολογική προσέγγιση της υλοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην περίπτωση των Νηπιαγωγείων (Κουστουράκης, 2023· Σπηλιοπούλου κ.ά., 2024). Έτσι, η παρούσα εργασία επιδιώκει να συμβάλει σ' αυτόν τον κοινωνιολογικό προβληματισμό. Ειδικότερα, επιχειρεί, με τη χρήση των κοινωνιολογικών θεωρητικών εργαλείων του Pierre Bourdieu, την ανάλυση μιας μελέτης περίπτωσης που αφορά τη διερεύνηση των απόψεων γονέων μαθητών ενός δημόσιου Νηπιαγωγείου της Αθήνας, οι οποίοι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως digital natives, σχετικά με την αποτίμηση της εφαρμογής της ΕΑΔ στην οποία συμμετείχαν τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2020-2021.

Η εργασία αρχίζει με την ενότητα των θεωρητικών επισημάνσεων, ακολουθούν οι ενότητες των ερευνητικών ερωτημάτων – μεθοδολογίας και της παρουσίασης και συζήτησης των ερευνητικών ευρημάτων, και ολοκληρώνεται με την ενότητα των συμπερασματικών διαπιστώσεων.

Θεωρητικές επισημάνσεις

Σημαντική στη θεωρία του Bourdieu είναι η σύνθετη έννοια του πολιτισμικού κεφαλαίου. Ειδικότερα, το πολιτισμικό κεφάλαιο περιλαμβάνει ένα φάσμα γνώσεων και δεξιοτήτων, γεγονός που συνδέεται με το κοινωνικό status του κάθε κοινωνικού υποκειμένου, όπως και με το οικογενειακό περιβάλλον από το οποίο

κατάγεται (Chauviré & Fontaine, 2003). Σύμφωνα με τον Bourdieu (1986), το πολιτισμικό κεφάλαιο απαντάται στις ακόλουθες τρεις μορφές: στην «ενσωματωμένη» μορφή, η οποία αποκαλείται με τον όρο *habitus*, στην «αντικειμενοποιημένη» μορφή και στη «θεσμοποιημένη» μορφή. Από αυτές η πρώτη είναι ιδιαίτερως σημαντική διότι προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του κάθε ανθρώπου.

Ειδικότερα, ο Bourdieu (1979, 2006) υποστηρίζει ότι οι κοινωνικές πρακτικές, που εφαρμόζουν τα άτομα κατά τη διάρκεια του βίου τους, σχηματοποιούνται μέσα από το σύστημα των προδιαθέσεων που «κουβαλούν» (*habitus*) σε συνάρτηση με το εύρος των εμπειριών τους, οι οποίες προκύπτουν ως αποτέλεσμα της διαδρομής που έχουν «διανύσει» και συνεχίζουν να διανύουν σε ατομικό και σε κοινωνικό επίπεδο. Το *habitus* αποτελεί μια «ενσωματωμένη κοινωνική δομή» και προσδιορίζει τις δράσεις και τις ενέργειες του κάθε ατόμου (Bourdieu, 1977). Και τούτο διότι το *habitus* συνιστά ένα εύρος διαρκών (προ)διαθέσεων αντίληψης και πράξεων, και διαμορφώνεται μέσα από τις διαδοχικές κοινωνικοποιήσεις που λαμβάνουν τα κοινωνικά υποκείμενα κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Η οικοδόμηση του *habitus* αρχίζει στο πλαίσιο της οικογενειακής αγωγής και ανατροφής κατά την περίοδο της παιδικής ηλικίας (πρωτογενές *habitus*) και συνεχίζει να διαμορφώνεται κατά τη φοίτηση του ατόμου στο σχολείο (δευτερογενές *habitus*). Επίσης, το *habitus* συνεχίζει να αναδιαμορφώνεται τόσο μέσα από την επίδραση του επαγγελματικού περιβάλλοντος και των επαγγελματικών συνθηκών που το κοινωνικό υποκείμενο αντιμετωπίζει (τριτογενές *habitus*), όσο και από την επίδραση των συνθηκών και των παραγόντων του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο αυτό κινείται και ενεργεί (Bourdieu, 1979, 1986). Επιπλέον, η έννοια του *habitus* αναφέρεται και αποκαλύπτει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του κάθε ατόμου, που διέπονται από μια σειρά πολιτισμικών χαρακτηριστικών τα οποία συσσωρεύει στο σύστημα των (προ)διαθέσεων του σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Επομένως, το *habitus* εμπεριέχει ένα «σώμα» γνώσεων, προτιμήσεων και δεξιοτήτων που, ως «ενσώματες κοινωνικές δομές», σκιαγραφούν τις δράσεις και το πλαίσιο των ειδικότερων και των γενικότερων επιλογών των ατόμων, τις οποίες αυτά υιοθετούν στο παρόν και στο μέλλον (Asimaki & Koustourakis, 2014· Bourdieu, 1979, 2000,

2006· Koustourakis, 2023). Μάλιστα, για μεγάλο μέρος ανθρώπων του Δυτικού κόσμου, που γεννήθηκαν μετά το 1980, το ψηφιακό habitus αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της προσωπικότητάς τους γι' αυτό και χαρακτηρίζονται ως digital natives (Benet et al., 2008· Blume, 2020· Dingli & Seychell, 2015· Mertala et al., 2024· Rini et al., 2024· Romele & Rodighiero, 2020). Και τούτο διότι η χρήση ψηφιακών συσκευών και τεχνολογικών εργαλείων για την πρόσβαση στο διαδίκτυο αποτελεί χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο στοιχείο των καθημερινών τους δραστηριοτήτων.

Βασικό στοιχείο του πολιτισμικού κεφαλαίου είναι η «θεσμοποιημένη» του μορφή, που αποδεικνύεται με την κατοχή εκπαιδευτικών διαπιστευτηρίων. Πρόκειται, δηλαδή, για τη συμβολή του θεσμού της εκπαίδευσης στη διαμόρφωσή του και αποδεικνύεται με τους τίτλους σπουδών που το κάθε κοινωνικό υποκείμενο αποκτά κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής του διαδρομής (Bourdieu, 1986· Λάμνιαν, 2001). Μάλιστα, η απόκτηση υψηλών μορφωτικών εφοδίων, τα οποία αποδεικνύονται με πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών, συνδέεται με την πνευματική καλλιέργεια του κάθε ατόμου, η οποία ως habitus προσδιορίζει τις προτιμήσεις, τις επιλογές και τις γενικότερες και ειδικότερες εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του (Asimaki & Koustourakis, 2014· Bourdieu, 1990, 2000, 2006). Στην περίπτωση της μελέτης αυτής, η ανίχνευση της «θεσμοποιημένης» μορφής πολιτισμικού κεφαλαίου εντοπίζεται στα μορφωτικά προσόντα που διαθέτουν οι γονείς των νηπίων που συμμετείχαν στην έρευνα, τα οποία προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις επαγγελματικές τους δυνατότητες, όπως και άλλες επιλογές τους (Koustourakis et al., 2018· Spilioroulou et al., 2018, 2019).

Τέλος, η «αντικειμενοποιημένη» μορφή πολιτισμικού κεφαλαίου συνδέεται με τα πολιτισμικού τύπου αγαθά, τα οποία είναι μεταβιβάσιμα αλλά και ορατά στα κοινωνικά υποκείμενα (όπως είναι: βιβλία, βιβλιοθήκες, έργα τέχνης, κ.λπ.) (Bourdieu, 1986). Στην περίπτωση της εργασίας αυτής, στη συγκεκριμένη μορφή πολιτισμικού κεφαλαίου ανήκουν τα αναγκαία τεχνολογικά μέσα, όπως είναι οι υπολογιστές και τα tablets, τα οποία ήταν απαραίτητο να υπάρχουν στο οικογενειακό περιβάλλον των νηπίων προκειμένου να εξασφαλιστεί η συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό έργο που πραγματοποιήθηκε εξ αποστάσεως κατά την περίοδο της πανδημίας (Bourdieu, 1990· Devine, 2009· Κουστουράκης, 2023).

Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία

Τα ερευνητικά ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν στην εργασία αυτή είναι τα εξής:

- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα από την υλοποίηση της ΕΑΔ στην προσχολική εκπαίδευση σύμφωνα με τις απόψεις γονέων μαθητών που συμμετείχαν σ' αυτήν κατά την περίοδο του Covid-19 και ποια η επίδραση του «θεσμοποιημένου» πολιτισμικού κεφαλαίου στη διαμόρφωση των θέσεών τους;
- Ποιοι προβληματισμοί σχετικά με την υλοποίηση της ΕΑΔ στην προσχολική εκπαίδευση αναδύονται από τις εμπειρίες γονέων μαθητών που συμμετείχαν στην εξ αποστάσεως παροχή εκπαιδευτικού έργου κατά την περίοδο του Covid-19;

Η έρευνα αυτή διεξήχθη στα τέλη της άνοιξης του έτους 2021, δηλαδή προς την ολοκλήρωση της παροχής εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού έργου κατά το σχολικό έτος 2020-2021. Για την πραγματοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της ημιδομημένης συνέντευξης διότι μ' αυτό μας δόθηκε η δυνατότητα να προσεγγίσουμε τις βιωμένες εμπειρίες των γονέων νηπίων, που συμμετείχαν στην ΕΑΔ σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους 2020-2021, και να συζητήσουμε σε βάθος μαζί τους για τα ζητήματα που αφορούσαν αυτή τη μορφή παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Creswell, 2011· Robson, 2007). Ειδικότερα, το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 16 γονείς μαθητών ενός δημόσιου Νηπιαγωγείου της Αθήνας (8 πατέρες και 8 μητέρες). Πριν από την έναρξη της διεξαγωγής των συνεντεύξεων δόθηκε στους συμμετέχοντες για συμπλήρωση μια σελίδα με ερωτήματα που αφορούσαν τα δημογραφικά τους στοιχεία. Ακόμη, εφαρμόστηκαν οι κανόνες δεοντολογίας και ηθικής της έρευνας, καθώς οι γονείς ενημερώθηκαν για το σκοπό της και συμμετείχαν εθελοντικά σε αυτήν. Επίσης, διασφαλίστηκε η ανωνυμία και η προστασία των προσωπικών δεδομένων τόσο των δικών τους όσο και του Νηπιαγωγείου στο οποίο φοιτούσαν τα παιδιά τους. Επιπλέον, οι γονείς του δείγματος συναίνεσαν για τη μαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων μας (Creswell, 2011· Giddens & Sutton, 2020· Κουστουράκης, 2023· Robson, 2007).

Μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας έγινε η απομαγνητοφώνηση του ερευνητικού υλικού, και οι συζητήσεις με τους γονείς του δείγματος μεταφέρθηκαν σε γραπτό κείμενο στο οποίο εφαρμόστηκε η τεχνική της ποιοτικής

ανάλυσης περιεχομένου. Στην περίπτωση αυτή, για την προσέγγιση του υλικού των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε ως μονάδα ανάλυσης η «πρόταση» (sentence). Πρόκειται για εκείνο το τμήμα κειμένου που προσδιορίζεται από τα σημασιολογικά του χαρακτηριστικά προκειμένου να προκύπτει από αυτό ένα σαφές και ολοκληρωμένο νόημα. Δηλαδή, είναι δυνατόν σε μια «πρόταση» να εμπεριέχονται περισσότερες από μια γραμματικού χαρακτήρα προτάσεις (Koustourakis, 2014· Koustourakis & Zacharos, 2011· Κουστουράκης, 2023· Kripendorff, 2004· Weber, 1990). Οι μονάδες ανάλυσης από το υλικό των συνεντεύξεων ταξινομήθηκαν σε μια από τις ακόλουθες δύο κατηγορίες ανάλυσης, που προέκυψαν από το σκοπό, τα ερευνητικά ερωτήματα και το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας:

- Θετική αποτίμηση της παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο την περίοδο της πανδημίας.
- Προβληματισμοί από την υλοποίηση της «Επείγουσας Απομακρυσμένης Διδασκαλίας» στο Νηπιαγωγείο.

Αποτελέσματα - Συζήτηση

Το «θεσμοποιημένο» πολιτισμικό κεφάλαιο των γονέων του δείγματος με τη μορφή εκπαιδευτικών διαπιστευτηρίων (Bourdieu, 1986, 1990) προσδιορίζεται ως εξής: ένας γονέας διέθετε διδακτορικό τίτλο σπουδών (ποσοστό 6,25%), έξι γονείς νηπίων διέθεταν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ποσοστό 37,5%) και εννέα γονείς ήταν απόφοιτοι λυκείου (ποσοστό 56,25%).

Έπειτα, όσον αφορά το «αντικειμενοποιημένο» πολιτισμικό κεφάλαιο των γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα, το οποίο συνδέεται με τη δυνατότητα συμμετοχής των νηπίων παιδιών τους στην ΕΑΔ, υπήρχαν υπολογιστές και φορητές συσκευές (tablets), όπως και καλή σύνδεση στο διαδίκτυο στο σπίτι τους. Επίσης, οι γονείς δήλωσαν ότι ήταν απόλυτα εξοικειωμένοι με τη σύγχρονη τεχνολογία, καθώς γεννήθηκαν σε ένα σύγχρονο τεχνολογικό περιβάλλον και χρησιμοποιούσαν τόσο τα smartphones, όσο και το υπολογιστικό υλικό που διέθεταν για να έχουν καθημερινή πρόσβαση στο διαδίκτυο για λόγους διασκέδασης, ενημέρωσης ή επικοινωνίας με φίλους και γνωστούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ακόμη, οι γονείς του δείγματος δήλωσαν ότι χρησιμοποιούσαν τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών για εργασιακούς σκοπούς. Επίσης, 7 γονείς,

που ήταν απόφοιτοι λυκείου, είχαν φροντίσει να αποκτήσουν αποδεικτικά ικανότητας χρήσης των Νέων Τεχνολογιών, όπως το ECDL, προκειμένου να ενισχύσουν με αποδεικτικά διαπιστευτήρια το βιογραφικό τους σημείωμα.

Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε και θα συζητήσουμε τα ευρήματα της παρούσας έρευνας με βάση τις κατηγορίες ανάλυσης του ερευνητικού υλικού.

Θετική αποτίμηση της παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο την περίοδο της πανδημίας

Η συνέχιση της παροχής εκπαιδευτικού έργου στο Νηπιαγωγείο την περίοδο της πανδημίας αξιολογήθηκε πολύ θετικά από μερίδα γονέων του δείγματος (6 άτομα, ποσοστό 37,5%), που διέθεταν ισχυρό «θεσμοποιημένο» πολιτισμικό κεφάλαιο με τη μορφή πανεπιστημιακών τίτλων σπουδών. Μάλιστα, όπως προκύπτει και από τα ακόλουθα αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα συνεντεύξεων, η πρακτική της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσω του Webex σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης eClass, την οποία χρησιμοποίησαν συμπληρωματικά οι Νηπιαγωγοί για την ανάρτηση διαφόρων εκπαιδευτικού χαρακτήρα πληροφοριών για τους γονείς, όπως και δραστηριοτήτων που θα έπρεπε να πραγματοποιήσουν οι ίδιοι με τα παιδιά τους, θεωρήθηκε ότι αποτέλεσαν τη «δίοδο» για την παροχή σ' αυτά μιας όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένης διδασκαλίας:

«Το μάθημα μέσω Webex μαζί με τη χρήση του eClass, όπου η Νηπιαγωγός 'αναρτά' κάθε εβδομάδα διάφορες δραστηριότητες, π.χ. γλωσσικές και μαθηματικές, συμβάλουν από κοινού για να μάθει ο γιος μου πολλά πράγματα για τα θέματα τα οποία παρουσιάζει η ίδια στο μάθημα που κάνει στο Webex. Η παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μ' αυτές τις μεθόδους φαίνεται ότι οδηγεί σε μια ολοκληρωμένη διδασκαλία γιατί μας βοήθησε, για παράδειγμα, να συζητήσουμε με το γιο μου και να ολοκληρώσουμε το μάθημα για τις εποχές» (3^η Συνέντευξη - Σ.3, πατέρας απόφοιτος ΑΕΙ).

«Θεωρώ ότι το μάθημα μέσω Webex και η αξιοποίηση του eClass αποτελούν συνδυαστικά χρήσιμες μορφές παροχής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για τα νήπια. Στο eClass βλέπουμε το υλικό που 'ανεβάζει' η Νηπιαγωγός μετά από κάθε συνεδρία στο Webex και μπορούμε να συνεχίσουμε να δουλεύουμε με

τα παιδιά μας στο σπίτι για να ολοκληρώσουμε αυτό που άρχισε να συζητά διαδίκτυα μαζί τους» (Σ.13, μητέρα απόφοιτος ΑΕΙ).

Στην περίπτωση αυτή, διαφαίνεται ότι κατά την περίοδο της πανδημίας ήταν αναγκαία η χρήση του σπιτιού ως ενός δεύτερου τόπου πρόσληψης και κατανόησης της σχολικής γνώσης από τα νήπια (Bernstein, 2000· Κουστουράκης, 2023). Εδώ, οι συγκεκριμένοι γονείς με τα υψηλά μορφωτικά προσόντα φαίνεται ότι διέθεταν τις κατάλληλες διαθέσεις (dispositions), τη θέληση και την ικανότητα (habitus) για να υποστηρίξουν το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό έργο του Νηπιαγωγείου και να συμβάλλουν οι ίδιοι στην ολοκλήρωση της διδακτικής διαδικασίας στην οικία τους (Asimaki & Koustourakis, 2014· Bourdieu, 1986, 1990, 2006).

Έπειτα, δεσπίζουσα θέση μεταξύ των γονέων του δείγματος ανεξάρτητα από το μορφωτικό τους επίπεδο (14 άτομα, ποσοστό 87,5%) κατέχει η άποψη ότι ο τρόπος υλοποίησης της ΕΑΔ στο Νηπιαγωγείο βοήθησε τα παιδιά τους να εξοικειωθούν με τα διάφορα τεχνολογικά εργαλεία και τις ψηφιακές συσκευές. Έτσι, μέσα από την πραγματοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης οι συγκεκριμένοι γονείς υποστήριξαν ότι τα παιδιά τους απέκτησαν ψηφιακές ικανότητες και έμαθαν το χειρισμό συσκευών, όπως το laptop και το tablet, γεγονός που συνέβαλε στην πραγματοποίηση της επικοινωνίας με τη Νηπιαγωγό και τους συμμαθητές τους. Μάλιστα, η κατάκτηση αυτών των δεξιοτήτων θεωρήθηκε ως απαραίτητη διότι προσέδωσε αυτοπεποίθηση στα νήπια. Αντιπροσωπευτικά είναι τα ακόλουθα αποσπάσματα συνεντεύξεων:

«Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αποτέλεσε το μέσο που επικοινωνούσε ο γιος μου με τη Νηπιαγωγό και πραγματοποιούσε τις διάφορες σχολικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Έτσι, έμαθε και μπορεί να χειρίζεται το 'ποντίκι', να 'ανοιγοκλείνει' τον ήχο στον υπολογιστή... Όλα αυτά τα θεωρώ μεγάλα πλεονεκτήματα» (Σ.1, μητέρα απόφοιτος λυκείου).

«Η Νηπιαγωγός λέει στα παιδιά κατά τη διάρκεια του διαδικτυακού μαθήματος να παρουσιάσουν και να περιγράψουν τα έργα που έχουν δημιουργήσει. Το γεγονός ότι η κόρη μου κάνει παρουσίαση μπροστά στην οθόνη του υπολογιστή την εξοικειώνει, σε ένα αρχικό στάδιο, με τον 'κόσμο'»

της ψηφιακής τεχνολογίας και της δίνει μεγάλη αυτοπεποίθηση» (Σ.16, μητέρα απόφοιτος ΑΕΙ).

«Η κόρη μου μέσα από την εξ αποστάσεως διδασκαλία μπόρεσε να εξοικειωθεί με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, το laptop, και να αποκτήσει κάποια ερεθίσματα γύρω από τις Νέες Τεχνολογίες. Επίσης, έχει μάθει να χειρίζεται και να χρησιμοποιεί το 'ποντίκι'...» (Σ.6, πατέρας απόφοιτος ΑΕΙ).

«Ο γιος μου απέκτησε μια θετική εμπειρία σχετικά με την ψηφιακή τεχνολογία μέσω του διαδικτυακού μαθήματος. Για παράδειγμα, παρουσίασε στο μάθημα τη δημιουργία του που αφορούσε την εικόνα που του έκανε εντύπωση από κάποιο παραμύθι και που ήταν μέρος μιας γλωσσικής δραστηριότητας. Αυτό του έδωσε μεγάλη ικανοποίηση και σε εμάς έδωσε μεγάλη χαρά» (Σ.12, πατέρας απόφοιτος λυκείου).

Από τα παραπάνω ευρήματα προκύπτει ότι οι γονείς του δείγματος θεωρούν πως η εφαρμογή της ΕΑΔ κατά τη διάρκεια της πανδημίας δημιούργησε τις συνθήκες κοινωνικοποίησης των παιδιών τους σε ένα ψηφιακό περιβάλλον. Έτσι, οι ψηφιακές δεξιότητες που απέκτησαν οι μαθητές νηπιακής ηλικίας ενσωματώνονται στο δικό τους εξελισσόμενο habitus, γεγονός που αναμένεται ότι θα επηρεάσει τις στάσεις, διαθέσεις (dispositions) και προτιμήσεις τους για τη διαμόρφωση των μελλοντικών επικοινωνιακών τους πρακτικών με τη χρήση ψηφιακών μέσων (Blume, 2020· Bourdieu, 1986· Rini et al., 2024).

Άλλωστε, μεγάλη μερίδα γονέων, που οι ίδιοι διέθεταν πιστοποιημένες γνώσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών (7 άτομα, ποσοστό 43,8%), δήλωσαν ότι προσπάθησαν να κοινωνικοποιήσουν και να εξοικειώσουν τα νήπια στους τρόπους χρήσης ψηφιακών συσκευών διότι αυτό το αξιολόγησαν ως σημαντικό στοιχείο για τη διαμόρφωση του habitus και των ικανοτήτων των παιδιών τους (Bourdieu, 2000, 2006). Μάλιστα, αυτή η πρακτική επιλογή θεωρήθηκε από τους γονείς ότι βοήθησε τα νήπια να συμμετάσχουν στο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό έργο:

«Διαθέτω πιστοποιημένες γνώσεις ECDL και βοηθάω την κόρη μου να εξοικειωθεί με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, π.χ. να 'πατάει' το ποντίκι και να 'κλείνει' τον υπολογιστή, να βρίσκει γράμματα και αριθμούς στο πληκτρολόγιο, κ.λπ.» (Σ.10, μητέρα απόφοιτος λυκείου).

«Προσπαθήσαμε να βοηθήσουμε τη μικρή να αποκτήσει μια σειρά από τεχνολογικές δεξιότητες και αυτό την έχει βοηθήσει για να μπορεί να συμμετάσχει στην εξ αποστάσεως διδασκαλία που παρέχεται στους μαθητές την περίοδο του Covid» (Σ.15, πατέρας απόφοιτος λυκείου).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι όλες αυτές οι συνθήκες εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος προσδίδει στα παιδιά των γονέων του δείγματος τα χαρακτηριστικά των αυτόχθονων ψηφιακά (digital natives) ατόμων (Benet et al., 2008· Dingli & Seychell, 2015· Mertala et al., 2024· Romele & Rodighiero, 2020). Και τούτο διότι φαίνεται ότι οι συγκεκριμένοι γονείς επιδιώκουν την προσθήκη στο «σώμα» των γνώσεων και των εμπειριών των παιδιών τους ψηφιακών – τεχνολογικών δεξιοτήτων (Bourdieu, 1986, 1990). Πρόκειται για δεξιότητες που (ανα)διαμορφώθηκαν και ενισχύθηκαν κατά τη διάρκεια συμμετοχής των νηπίων στην ΕΑΔ. Κι αυτό μέσα από την προσπάθεια των μικρών μαθητών να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερες απαιτήσεις της σχολικής καθημερινότητας που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας του Covid-19 (Misirli & Ergulec, 2021· Qian & Hu, 2024· Šušterič et al., 2025).

Τέλος, κυρίαρχη άποψη στους γονείς του δείγματος ανεξαρτήτως των εκπαιδευτικών τους διαπιστευτηρίων (14 άτομα, ποσοστό 87,5%) είναι ότι η υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο βοήθησε τους ίδιους να κατανοήσουν την εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθούσε η Νηπιαγωγός για την πραγματοποίηση κάθε διαδικτυακού μαθήματος, να παρακολουθήσουν τη ροή και το περιεχόμενο των γνωστικών ζητημάτων που αυτή επεξεργαζόταν σε κάθε διδακτική συνάντηση και να αντιληφθούν το μαθησιακό επίπεδο στο οποίο βρίσκονταν τα παιδιά τους:

«Η εφαρμογή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας έχει αρκετά πλεονεκτήματα. Για παράδειγμα, είχα τη δυνατότητα να δω πώς κάνει το μάθημα η Νηπιαγωγός της κόρης μου, να παρακολουθήσω διαδοχικά και καθημερινά όσα η ίδια μαθαίνει, όπως λ.χ. γλωσσικές και μαθηματικές δραστηριότητες, αφήγηση παραμυθιών/ιστοριών και συζήτηση για το περιεχόμενό τους, κ.λπ.. Επίσης, είδα ποιο είναι το επίπεδο των γνώσεων της κόρης μου μέσα από τη συμμετοχή της σε κάθε δραστηριότητα και από τις απαντήσεις που

έδινε στις ερωτήσεις της Νηπιαγωγού κατά τη διάρκεια του μαθήματος στο Webex...» (Σ.7, πατέρας απόφοιτος λυκείου).

Επομένως, οι συνθήκες απαγόρευσης/περιορισμού των μετακινήσεων κατά την περίοδο της πανδημίας, η ανάγκη υποστήριξης των νηπίων για τη συμμετοχή τους στην παρεχόμενη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως και η ανάγκη συνέχισης της μαθησιακής προσπάθειας στο σπίτι, λόγω των στενών χρονικών περιθωρίων που ορίστηκαν από το Υπουργείο Παιδείας για την πραγματοποίηση της καθημερινής μεσημεριανής διαδικτυακής διδασκαλίας στα Νηπιαγωγεία, οδήγησε τους γονείς των νηπίων να εμπλακούν ενεργά στην υλοποίηση της ΕΑΔ. Έτσι, ανέλαβαν και υλοποίησαν σαφείς παιδαγωγικούς/διδακτικούς ρόλους, εφόσον κατανόησαν και αποδέχθηκαν τον ιδιαίτερο ρυθμό ψυχοκοινωνικής ωρίμανσης και τις γνωστικές και μαθησιακές ιδιαιτερότητες των παιδιών τους (Bernstein, 2000· Κουστουράκης, 2023· Σπηλιοπούλου κ.ά., 2024).

Προβληματισμοί από την υλοποίηση της «Επείγουσας Απομακρυσμένης Διδασκαλίας» στο Νηπιαγωγείο

Το μεσημεριανό ωράριο που προσδιόρισε το Υπουργείο Παιδείας για την πραγματοποίηση της εξ αποστάσεως διαδικτυακής διδασκαλίας με τη χρήση του συστήματος τηλεδιάσκεψης Webex προβλημάτισε το σύνολο των γονέων του δείγματος. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τα ακόλουθα αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα συνεντεύξεων, οι γονείς θεώρησαν ότι αυτή η επιλογή ώρας ήταν ακατάλληλη και δυσκόλεψε τη συγκέντρωση της προσοχής των νηπίων στο υλοποιούμενο εξ αποστάσεως διδακτικό έργο:

«Θεωρώ ότι η μεσημεριανή ώρα, 14.10 – 16.20, που επιλέχθηκε για την πραγματοποίηση των μαθημάτων στο Webex δεν είναι η κατάλληλη γιατί τότε τα νήπια νυστάζουν και δυσκολεύονται να συγκεντρωθούν σ' αυτά που τους λέει και τους δείχνει η Νηπιαγωγός» (Σ.2, πατέρας απόφοιτος λυκείου).

«Το διαδικτυακό μάθημα στο Νηπιαγωγείο αρχίζει στις 14.10. Πρόκειται για μια 'δύσκολη' ώρα γιατί τότε τα παιδιά είναι κουρασμένα, πεινάνε και θέλουν να ξαπλώσουν για να ησυχάσουν» (Σ.9, μητέρα πτυχιούχος ΑΕΙ).

Τα παραπάνω ευρήματα συμπλέουν με τα αποτελέσματα της έρευνας του Κουστουράκη (2023) και φανερώνουν ότι θα χρειαζόταν να είχε πραγματοποιηθεί

έναν καλύτερο σχεδιασμό για την υλοποίηση της ΕΑΔ στα ελληνικά Νηπιαγωγεία λαμβάνοντας υπόψη τις ψυχοφυσιολογικές ανάγκες και ιδιαιτερότητες των μαθητών νηπιακής ηλικίας.

Έπειτα, η πλειοψηφία των γονέων του δείγματος ανεξαρτήτως μορφωτικών προσόντων (12 άτομα, ποσοστό 75%) εξέφρασε προβληματισμό για την έλλειψη διαζώσης επικοινωνίας και φυσικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των νηπίων κατά την περίοδο της πανδημίας, η οποία κρίνεται ως αναγκαία για την ψυχοκοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη. Και τούτο διότι θεώρησαν ότι η χρήση ψηφιακών συσκευών από τα νήπια, καθώς και το να βρίσκονται πολύ χρόνο μπροστά από οθόνες μπορεί να προκαλέσει εθισμό και να επηρεάσει τη σωματική και ψυχοκοινωνική τους υγεία:

«Η δια ζώσης διδασκαλία δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να αλληλεπιδρούν άμεσα, να κοινωνικοποιούνται και να παίζουν στο διάλειμμα... Και είναι σημαντικό αυτό για την υγιή τους ανάπτυξη σε ψυχικό και συναισθηματικό επίπεδο. Αντίθετα, με την εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν έχουν τη δυνατότητα της δια ζώσης κοινωνικοποίησης και του φυσικού παιχνιδιού... Θεωρώ ότι αυτό είναι μειονέκτημα της συγκεκριμένης διαδικασίας...» (Σ.11, μητέρα απόφοιτος λυκείου).

Το εύρημα αυτό φαίνεται ότι συνάδει με τα αποτελέσματα της μελέτης των Dong et al. (2020), Garbe et al. (2020) και Lee (2000) που επισημαίνουν τα προβλήματα που αναδύονται για την ψυχοκοινωνική και συναισθηματική υγεία των μαθητών εξαιτίας του αποκλεισμού των πρόσωπο με πρόσωπο επαφών, που επιβλήθηκαν ως μέτρο αποτροπής της διασποράς του κορονοϊού την περίοδο της πανδημίας.

Τέλος, όπως προκύπτει από το παρακάτω αντιπροσωπευτικό απόσπασμα συνέντευξης, προβληματισμός για μερίδα γονέων (7 άτομα, ποσοστό 43,8%), ανεξάρτητα από το «θεσμοποιημένο» πολιτισμικό τους κεφάλαιο, υπήρξε για κάποια τεχνικής φύσης προβλήματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του διαδικτυακού μαθήματος. Τέτοια ζητήματα ήταν η απορρύθμιση της κάμερας, οι διακοπές της σύνδεσης στο διαδίκτυο και η αποσύνδεση από το Webex εξαιτίας της υπερφόρτωσης των ψηφιακών γραμμών, καθώς την περίοδο της πανδημίας όλη η εκπαιδευτική διαδικασία και οι κοινωνικές επαφές πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση ηλεκτρονικών συστημάτων:

«Κάποιες φορές δημιουργήθηκαν τεχνικά προβλήματα κατά τη διάρκεια που παρακολουθούσε η κόρη μου το μάθημα στην ψηφιακή τάξη. Για παράδειγμα, 'χανόταν' το σήμα και απορρυθμιζόταν η κάμερα του υπολογιστή και δεν μπορούσε να δει τη Νηπιαγωγό ή τη δραστηριότητα που παρουσίαζε στους μαθητές στο PowerPoint... Για να μπορέσει να παρακολουθήσει το μάθημα χρησιμοποίησα το κινητό μου τηλέφωνο. Είχε συμβεί δυο, τρεις φορές πρόβλημα με τη σύνδεση στο διαδίκτυο... Αυτά τα περιστατικά την είχαν δυσκολέψει να παρακολουθήσει χωρίς διακοπή το μάθημα» (Σ.15, μητέρα απόφοιτος λυκείου).

Το εύρημα αυτό συμβαδίζει με τα αποτελέσματα άλλων μελετών που αναδεικνύουν τα τεχνικής φύσεως ζητήματα που κλήθηκαν να επιλύσουν οι γονείς των μαθητών κατά τη διάρκεια εφαρμογής της ΕΑΔ για να εξασφαλιστεί η συμμετοχή των παιδιών τους στη διαδικτυακή διδασκαλία κατά την περίοδο της πανδημίας (βλ. ενδεικτικά: Garbe et al., 2020· Güvercin et al., 2022· Μαγκκλάρη & Παπαθωμόπουλος, 2023· Τζήλου & Παπαδημητρίου, 2021).

Συμπερασματικές διαπιστώσεις

Η εργασία αυτή εστίασε σε ένα απόλυτα αστικό περιβάλλον αφού επικεντρώθηκε σε ένα Νηπιαγωγείο της περιοχής των Αθηνών. Επίσης, οι γονείς που συμμετείχαν στην έρευνα χαρακτηρίζονταν από την ιδιαιτερότητα του να είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση ψηφιακών συσκευών. Και τούτο διότι είχαν κοινωνικοποιηθεί σε ένα περιβάλλον που η καθημερινή σύνδεση στο διαδίκτυο για ψυχοκοινωνικούς και εργασιακούς λόγους αποτελούσε αναγκαιότητα και χαρακτηριστικό στοιχείο των προσωπικών τους επιλογών και συνεπώς του πολιτισμικού τους κεφαλαίου (habitus) (Bourdieu, 1986, 1990, 2006). Για το λόγο αυτό θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως digital natives (Benet et al., 2008· Dingli & Seychell, 2015· Mertala et al., 2024). Αυτό σημαίνει ότι τα ευρήματα που προέκυψαν, παρότι είναι ενδιαφέροντα και ενδεικτικά των απόψεων που μπορεί να διατυπώνονται από digital natives γονείς, αντιστοιχούν στο δείγμα των συμμετεχόντων στην έρευνα και δεν είναι γενικεύσιμα (Creswell, 2011).

Έπειτα, από την ανάλυση των ερευνητικών ευρημάτων που βασίζονται στις βιωμένες εμπειρίες των γονέων του δείγματος για τον τρόπο υλοποίησης της ΕΑΔ καταλήγουμε στα παρακάτω συμπεράσματα:

- Οι γονείς του δείγματος αποτίμησαν θετικά την πραγματοποίηση της ΕΑΔ στο Νηπιαγωγείο, καθώς τα παιδιά τους κατάφεραν να εξοικειωθούν με τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων, απέκτησαν ψηφιακές ικανότητες και έμαθαν να χειρίζονται ψηφιακές συσκευές μέσω των οποίων προωθείται η επικοινωνία με τη Νηπιαγωγό και τους συμμαθητές τους. Ακόμη, οι γονείς αισθάνθηκαν ικανοποίηση από την υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο διότι μπόρεσαν να κατανοήσουν την εκπαιδευτική διαδικασία που ακολουθούσε η Νηπιαγωγός για την πραγματοποίηση κάθε διαδικτυακού μαθήματος, όπως και να αντιληφθούν το στάδιο γνωστικής ανάπτυξης στο οποίο βρίσκονταν τα παιδιά τους.
- Το πολιτισμικό κεφάλαιο των γονέων φαίνεται ότι επέδρασε στη διαμόρφωση των απόψεών τους για την πραγματοποίηση της ΕΑΔ στο Νηπιαγωγείο. Ειδικότερα, μερίδα γονέων του δείγματος που διέθεταν ισχυρό «θεσμοποιημένο» πολιτισμικό κεφάλαιο με τη μορφή πανεπιστημιακών τίτλων αξιολόγησε πολύ θετικά τη συνέχιση της παροχής εκπαιδευτικού έργου στο Νηπιαγωγείο την περίοδο της πανδημίας. Μάλιστα, η πρακτική της σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσω του Webex σε συνδυασμό με την αξιοποίηση της πλατφόρμας ασύγχρονης εκπαίδευσης eClass υποστηρίχθηκε ότι αποτέλεσαν τη «δίοδο» για την παροχή στα νήπια μιας όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένης διδασκαλίας. Ακόμη, μεγάλη μερίδα γονέων του δείγματος οι οποίοι διέθεταν πιστοποιημένες γνώσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών φαίνεται ότι προσπάθησαν να εξοικειώσουν τα νήπια με τρόπους αξιοποίησης ψηφιακών συσκευών και αξιολόγησαν ως σημαντική τη συγκεκριμένη διαδικασία για τη διαμόρφωση των ψηφιακών ικανοτήτων των παιδιών τους (Bourdieu, 2000, 2006). Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η πρακτική επιλογή θεωρήθηκε από τους συγκεκριμένους γονείς ότι συνέβαλε στη συμμετοχή των νηπίων στο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό έργο.
- Οι προβληματισμοί των γονέων του δείγματος αναφορικά με την εφαρμογή της ΕΑΔ στο Νηπιαγωγείο εντοπίστηκαν στο μεσημεριανό ωράριο πραγματοποίησης της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, που θεωρήθηκε ως ακατάλληλο, καθώς δυσκόλεψε τη συγκέντρωση της προσοχής των νηπίων στο εξ αποστάσεως διδακτικό έργο, στην έλλειψη δια ζώσης επικοινωνίας και φυσικής

αλληλεπίδρασης μεταξύ των νηπίων, η οποία θεωρείται αναγκαία για την ψυχοκοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη, όπως και σε τεχνικής φύσης ζητήματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του διαδικτυακού μαθήματος στο Webex.

Ολοκληρώνοντας τη μελέτη αυτή θεωρούμε ότι θα ήταν χρήσιμη η κοινωνιολογική διερεύνηση σε μεγάλη κλίμακα δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, όπως και σε μια ποικιλία κοινωνικοοικονομικών και γεωγραφικών περιβαλλόντων, των εμπειριών γονέων και εκπαιδευτικών σχετικά με την αποτίμηση της εφαρμογής της Επείγουσας Απομακρυσμένης Εκπαίδευσης/Διδασκαλίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση τόσο στις έκτακτες υγειονομικές συνθήκες που προϋπήρξαν, όσο και σε άλλες έκτακτες συνθήκες που δημιουργούνται εξαιτίας περιβαλλοντικών και άλλων παραγόντων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Affouneh, S., Salha, S., & Khlaif, Z. N. (2020). Designing quality e-learning environments for emergency remote teaching in coronavirus crisis. *Journal of Virtual Learning in Medical Sciences*, 1(2), 1-3. <https://doi.org/10.30476/ijvlms.2020.86120.1033>
- Aguliera, E., & Nightengale-Lee, B. (2020). Emergency remote teaching across urban and rural contexts: perspectives on educational equity. *Information and Learning Sciences*, 121(5-6), 471-478. <https://doi.org/10.1108/ILS-04-2020-0100>
- Aleshkovski, I. A., Gasparishvili, A. T., Krukhmaleva, O. V., Narbut, N. P., & Savina, N. E. (2021). Russian higher school: Forced distance learning and planned switch to distance learning during pandemic (experience of sociological analysis). *Higher Education in Russia*, 30(5), 120-137. <https://doi.org/10.31992/0869-3617-2021-30-5-120-137>
- Alqhtani, W. M., Alhajri, B. M., Alotibi, W. N., & Barsom, R. M. M. (2021) The Reality of the Distance Learning Experience During the Corona Pandemic from the Point of View of Kindergarten Teachers. *Review of International Geographical Education (RIGEO)*, 11(7), 1768-1783. doi: 10.48047/rigeo. 11.7.162
- Almaiah, M. A., Al-Khasawneh, A., & Althunibat, A. (2020). Exploring the critical challenges and factors influencing the E-learning system usage during COVID-19 pandemic. *Education and information technologies*, 25, 5261-5280. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10219-y>
- Amer, M. A. B. (2021). The Effectiveness of Distance Learning from the Perspective of Graduate Students of the Faculty of Educational Sciences at Mutah University in Light of Corona Crisis. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 4(3), 1149-1157. <https://doi.org/10.33258/birle.v4i3.2490>
- Αναστασιάδης, Π. (2020). Η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην εποχή του Κορωνοϊού COVID-19: Το παράδειγμα της Ελλάδας και η πρόκληση της μετάβασης στο «Ανοιχτό Σχολείο της Διερευνητικής Μάθησης, της Συνεργατικής Δημιουργικότητας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης». *Ανοικτή Εκπαίδευση: Το περιοδικό για την Ανοικτή και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 16(2), 20-48. <https://doi.org/10.12681/jode.25506>
- Αραβαντινού, Δ., & Κώστας, Α. (2022). Επείγουσα Απομακρυσμένη Διδασκαλία (ΕΑΔ) στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση κατά την 1η Περίοδο της Πανδημίας COVID-19: Μια Ποιοτική Διερεύνηση Απόψεων, Πρακτικών και Προβλημάτων σε Εκπαιδευτικούς και Γονείς. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Πρακτικά. 11^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (Τόμος 7, σελ. 60-71). ΕΔΑΕ-ΕΑΠ. <https://doi.org/10.12681/icodl.3386>
- Asimaki, A., & Koustourakis, G. (2014). Habitus: An attempt at a thorough analysis of a controversial concept in Pierre Bourdieu's theory of practice. *Social Sciences*, 3(4), 121-131. Doi: 10.11648/j.ss.20140304.13
- Bao, X., Qu, H., Zhang, R., & Hogan, T. P. (2020). Modeling reading ability gain in kindergarten children during COVID-19 school closures. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6371. <https://doi.org/10.3390/ijerph17176371>
- Basilaia, G., & Kavadze, D. (2020). Transition to online education in schools during a SARS-CoV-2 coronavirus (COVID-19) pandemic in Georgia. *Pedagogical Research*, 5(4). <https://doi.org/10.29333/pr/7937>
- Bennett, S., Maton, K., & Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. *British journal of educational technology*, 39(5), 775-786. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2007.00793.x>

- Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control and identity: theory, research, critique. Revised Edition*. Rowman & Littlefield.
- Blume, C. (2020). German teachers' digital habitus and their pandemic pedagogy. *Postdigital Science and Education*, 2(3), 879-905. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00174-9>
- Bollino, C. A. (2023). The human life vs economic loss dilemma: Relation between death rate and the output rate in Europe during the Covid 19 pandemic. *Journal of Policy Modeling*, 45(2), 377-387. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2023.04.003>
- Bonal, X., & González, S. (2020). The impact of lockdown on the learning gap: Family and school divisions in times of crisis. *International Review of Education* 66, 635–655. <https://doi.org/10.1007/s11159-020-09860-z>
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice* (R. Nice, Trans.). Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1979). *La distinction: Critique sociale du jugement*. Les Éditions de Minuit.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). Greenwood.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (2000). *Πρακτικοί λόγοι για τη θεωρία της δράσης*. Πλέθρον.
- Bourdieu, P. (2006). *Η αίσθηση της πρακτικής*. Αλεξάνδρεια.
- Chauviré, C., & Fontaine, O. (2003). *Le vocabulaire de Bourdieu*. Ellipses.
- Crean, M., Devine, D., Moore, B., Martínez Sainz, G., Symonds, J., Sloan, S., & Farrell, E. (2023). Social class, COVID-19 and care: Schools on the front line in Ireland during the COVID-19 pandemic. *British journal of sociology of education*, 44(3), 452-466. <https://doi.org/10.1080/01425692.2023.2174077>
- Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Εκδόσεις Ίων.
- Δελησάββα, Α., & Νικολοπούλου, Κ. (2022). Απόψεις εκπαιδευτικών για την τηλεεκπαίδευση στην προσχολική και πρώτη σχολική εκπαίδευση στη διάρκεια της πανδημίας. Στο Χ. Παναγιωτακόπουλος, Α. Καρατράντου & Σ. Αρμακόλας (Επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Ένταξη και Χρήση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία»* (σελ. 219-230), Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας, Πανεπιστήμιο Πατρών. <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/5739>
- Devine, D. (2009). Mobilizing capitals? Migrant children's negotiation of their everyday lives in school. *British Journal of Sociology of Education*, 30(5), 521-535. <https://doi.org/10.1080/01425690903101023>
- Dingli, A., & Seychell, D. (2015). *The new digital natives. Cutting the chord*. Springer.
- Dong, C., Cao, S., & Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents' beliefs and attitudes. *Children and Youth Services Review*, 118, 105440. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105440>
- Edwards, S., Skouteris, H., Rutherford, L., & Cutter-Mackenzie, A. (2012). 'It's all about Ben10™': Children's play, health and sustainability decisions in the early years. *Early Child Development and Care*, 183(2), 280-293. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.671816>

- Garbe, A., Ogurlu, U., Logan, N., & Cook, P. (2020). Parents' experiences with remote education during COVID-19 school closures. *American Journal of Qualitative Research*, 4(3), 45-65. <https://doi.org/10.29333/ajqr/8471>
- Giddens, A., & Sutton, P. (2020). *Κοινωνιολογία*. Εκδόσεις Gutenberg.
- Grewenig, E., Lergetporer, P., Werner, K., Woessmann, L., & Zierow, L. (2021). COVID-19 and educational inequality: How school closures affect low-and high-achieving students. *European economic review*, 140, No. 103920. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2021.103920>
- Gürsoy, M. (2022). A Bibliometric Analysis of COVID-19 Research in Sociology. *Journal of Academic Social Science Studies*, 15(92), 503-528. <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.65031>
- Fedina, N., Burmykina, I., Zvezda, L., Pikalova, O., Skudnev, D., & Voronin, I. (2017). Study of Educators' and Parents' Readiness to Implement Distance Learning Technologies in Preschool Education in Russia. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(12), 8415-8428. <https://doi.org/10.12973/ejmste/80802>
- Foti, P. (2020). Research in distance learning in Greek kindergarten schools during the pandemic of COVID-19: Possibilities, dilemmas, limitations. *European Journal of Open Education and E-learning Studies*, 5(1), 19-40. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3839063>
- Güvercin, D., Kesici, A., & Akbaşlı, S. (2022). Distance education experiences of teacher-parents during the COVID-19. *Athens Journal of Education*, 9(4), 593-614. <https://doi.org/10.30958/aje.9-4-4>
- Hodges, C. B., Moore, S., Lockee, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2020). *The difference between emergency remote teaching and online learning*. <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/104648>
- Karavida, A., & Tympa, E. (2021). Parents' Beliefs and Attitudes on Their Children's Distance Education Performance during the COVID-19 Pandemic in Greek Preschool Settings. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 34(6), 62-76. Doi: 10.9734/JESBS/2021/v34i630338
- Kim, J. (2020). Learning and Teaching Online During Covid-19: Experiences of Student Teachers in an Early Childhood Education Practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52(2), 145-158. <https://doi.org/10.1007/s13158-020-00272-6>
- Koh, D. (2020). COVID-19 lockdowns throughout the world. *Occupational Medicine*, 70(5), 322-322. <https://doi.org/10.1093/occmed/kqaa073>
- Κοντονασάκη, Σ., & Ελευθεράκης, Θ. (2023). Απόψεις των εκπαιδευτικών του Ν. Αττικής για την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε μαθητές/μαθήτριες προσχολικής ηλικίας. *Επιστήμες Αγωγής*, 2, 59-84. <https://doi.org/10.26248/edusci.v2023i2.1694>
- Koustourakis, G. (2014). A Sociological Approach to Painting Teaching according to the Contemporary Greek Kindergarten Curriculum. *The International Journal of Early Childhood Learning*, 20(1), 23-37. <https://doi.org/10.18848/2327-7939/CGP/v20i01/48408>
- Κουστουράκης, Γ. (2023). Μια κοινωνιολογική διερεύνηση του αποκλεισμού μαθητών δημοσίων και ιδιωτικών νηπιαγωγείων από την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία την περίοδο του Covid-19. Στο Α. Λιοναράκης & Ε. Μανούσου (Επιμ.), *Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. «Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή». Αθήνα, 24-26 Νοεμβρίου 2023 (Τόμος 1, σελ. 221-249). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. <https://doi.org/10.12681/icodl.5999>

- Koustourakis, G., Asimaki, A., & Spiliopoulou, G. (2017). Cultural activities and the family's 'institutionalised' cultural capital: the case of native and immigrant primary school pupils. *Pedagogy, Culture & Society*, 26(3), 397-415. <https://doi.org/10.1080/14681366.2017.1412340>
- Koustourakis, G., & Zacharos, K. (2011). Changes in School Mathematics Knowledge in Greece: a Bernsteinian Analysis. *British Journal of Sociology of Education*, 32(3), 369-387. <https://doi.org/10.1080/01425692.2011.559339>
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis. An introduction to its methodology*. Sage.
- Λάμνιαν, Κ. (2001). *Κοινωνιολογική θεωρία και εκπαίδευση*. Μεταίχμιο.
- Lee, J. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(6), 421. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30109-7](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30109-7)
- Liu, S., Ermolieva, T., Cao, G., Chen, G., & Zheng, X. (2021). Analyzing the effectiveness of COVID-19 lockdown policies using the time-dependent reproduction number and the regression discontinuity framework: Comparison between countries. *Engineering Proceedings*, 5(1), 8. <https://doi.org/10.3390/engproc2021005008>
- Magen-Nagar, N., & Firstater, E. (2019). The obstacles to ICT implementation in the kindergarten environment: Kindergarten teachers' beliefs. *Journal of Research in Childhood Education*, 33(2), 165-179. <https://doi.org/10.1080/02568543.2019.1577769>
- Μάγκλαρη, Χ., & Παπαθωμόπουλος, Ν. (2023). Τηλεκπαίδευση και Covid-19: Οι επιπτώσεις τους σε μαθητικό πληθυσμό σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. *Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών – Επιστημονικών Θεμάτων*, 27, 85-110.
- Mertala, P., López-Pernas, S., Vartiainen, H., Saqr, M., & Tedre, M. (2024). Digital natives in the scientific literature: A topic modeling approach. *Computers in Human Behavior*, 152, 108076. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.108076>
- Misirli, O., & Ergulec, F. (2021). Emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic: Parents experiences and perspectives. *Education and Information Technologies*, 26(6), 6699-6718. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10520-4>
- Mohan, G., Carroll, E., McCoy, S., Mac Domhnaill, C., & Mihut, G. (2021). Magnifying inequality? Home learning environments and social reproduction during school closures in Ireland. *Irish Educational Studies*, 40(2), 265-274. <https://doi.org/10.1080/03323315.2021.1915841>
- Μπούρα, Σ. (2020). Η Εποχή Του Covid-19 και η Εξ Αποστάσεως Διδασκαλία στην Προσχολική Αγωγή. Στο *1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες: Η απότομη μετάβαση της εκ παιδευτικής μας πραγματικότητας σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Στάσεις-Αντιλήψεις-Σενάρια-Προοπτικές-Προτάσεις* (σελ. 472-479). Ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2025, από https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/online_educ/article/view/3258/3323
- Noor, S., Isa, F. M., & Mazhar, F. F. (2020). Online Teaching Practices during the COVID-19 Pandemic. *Educational Process: International Journal*, 9(3), 169-184. <https://doi.org/10.22521/edupij.2020.93.4>
- Qian, Y., & Hu, Y. (2024). The digitalization of family life: A multilevel conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*, 86(5), 1160-1183. <https://doi.org/10.1111/jomf.12983>
- Radesky, J. S., Eisenberg, S., Kistin, C. J., Gross, J., Block, G., Zuckerman, B., & Silverstein, M. (2016). Overstimulated consumers or next-generation learners? Parent tensions about child mobile technology use. *Annals of Family Medicine*, 14(6), 503-508. <https://doi.org/10.1370/afm.1976>

- Rahman, M. M., & Thill, J. C. (2022). Associations between COVID-19 pandemic, lockdown measures and human mobility: longitudinal evidence from 86 countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(12), 7317. <https://doi.org/10.3390/ijerph19127317>
- Reimer, D., Smith, E., Andersen, I. G., & Sortkær, B. (2021). What happens when schools shut down? Investigating inequality in students' reading behavior during Covid-19 in Denmark. *Research in Social Stratification and Mobility*, 71, 100568. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100568>
- Rini, H. S., Somantri, G. R., & Pattinasarany, I. R. I. (2024). The Analysis of Teachers' Digital Habitus during Distance Learning Implementation in the COVID-19 Pandemic Era. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 6(4), 21-30. <https://doi.org/10.32996/jhsss.2024.6.4.3>
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Gutenberg.
- Romele, A., & Rodighiero, D. (2020). Digital habitus or personalization without personality. *HUMANA. MENTE Journal of Philosophical Studies*, 13(37), 98-126. <https://philpapers.org/archive/ROMDHO.pdf>
- Ryan, J. M., & Nanda, S. (2022). *COVID-19: Social inequalities and human possibilities*. Routledge.
- Sharma, E. (2023). Covid-19 and online classes: Measuring Indian parents' attitude towards online classes at kindergarten and junior school level. *Knowledge Management & E-Learning*, 15(2), 235-252. <https://doi.org/10.34105/j.kmel.2023.15.013>
- Spiliopoulou, G., Koustourakis, G., Asimaki, A., & Kiprianos, P. (2018). Occupational expectations of Day General Lyceum students in Greece at a time of economic crisis. *European Journal of Social Sciences Studies*, 3(2), 1-16. <https://zenodo.org/record/1311109>
- Spiliopoulou, G., Koustourakis, G., Lavidas, K., & Asimaki, A. (2019). A sociological approach to the school career of Day High School students in Greece. *Educational Journal of the University of Patras UNESCO Chair*, 6(2), 10-29. <https://doi.org/10.26220/une.3102>
- Σπηλιοπούλου, Γ., Κουστουράκης, Γ., & Ασημάκη, Α. (2024). Ζητήματα συνεργασίας μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών κατά την παροχή προσχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης την περίοδο της πανδημίας Covid-19: Μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Στο Ι. Καμαριανός, Ε. Παναγόπουλος & Α. Αδαμοπούλου (Επιμ.), *Πρακτικά 5^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης. «Η εκπαίδευση σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης: κοινωνιολογικές αναγνώσεις»* (Τόμος 2, σελ. 45-53). Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας Πανεπιστημίου Πατρών.
- Stites, M. L., Sonneschein, S., & Galczyk, S. H. (2021). Preschool parents' views of distance learning during COVID-19. *Early Education and Development*, 32(7), 923-939. <https://doi.org/10.1080/10409289.2021.1930936>
- Šušterič, N., Ošljak, K. K., & Tašner, V. (2025). Exploring media literacy formation at the intersection of family, school, and peers. *Media and Communication*, 13. <https://doi.org/10.17645/mac.9098>
- Τάλλου, Κ. (2021). Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο εν μέσω COVID-19: μια έρευνα δράσης σε Νηπιαγωγείο της πόλης των Ιωαννίνων μέσω αξιοποίησης της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας. *Μάθηση και τεχνολογίες*, 5, 1-11. Ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2025, από https://mag.e-diktyo.eu/wp-content/uploads/2021/03/5t_14_talou.pdf
- Τζήλου, Γ., & Παπαδημητρίου, Σ. (2021). Εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία: Μελέτη περίπτωσης αξιοποίησης των περιβαλλόντων Webex και e-Class την περίοδο της

πανδημίας Covid-19. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(2), 6-22.
<https://doi.org/10.12681/jode.25412>

Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis* (2nd ed.). Sage.

Wolak, M., & Kim, M. S. (2023). A Case study of virtual kindergarten teachers in technology-enhanced classrooms. *International Journal of Information and Education Technology*, 13(1), 82.
<https://www.ijiet.org/vol13/IJiet-V13N1-1783-ijiet-5718.pdf>

World Health Organization (2020). *Coronavirus disease (COVID-2019) situation reports*. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>.

World Health Organization (2021). *Emergencies: disease outbreaks*. <https://www.who.int/emergencies/diseases/en/>

Worldometer (2020). *COVID-19 coronavirus pandemic*. <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Φώτη, Π. (2021). Εποχή COVID-19 και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο. Διερεύνηση απόψεων εκπαιδευτικών. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 17(2), 92-115.
<https://doi.org/10.12681/jode.25458>

Όροι Έκδοσης, Πνευματικά Δικαιώματα και Ακαδημαϊκή Δεοντολογία

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει τις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου. Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι αποκλειστικά προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζουν απαραίτητα τις θέσεις της Οργανωτικής ή της Επιστημονικής Επιτροπής.

Ευθύνη Συγγραφέων & Πνευματικά Δικαιώματα: Κάθε συγγραφέας φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο του κειμένου του. Οι συγγραφείς εγγυώνται ότι τα κείμενά τους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας και ότι έχουν εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες γραπτές άδειες για τη χρήση υλικού (εικόνες, διαγράμματα, εκτενή αποσπάσματα κ.λπ.) που υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (TN): Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ακεραιότητας, οι συγγραφείς δηλώνουν ότι η χρήση εργαλείων Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI), όπου αυτή πραγματοποιήθηκε, περιορίστηκε αποκλειστικά σε υποστηρικτικό επίπεδο (π.χ. γλωσσική επιμέλεια, οργάνωση δομής). Η τελική επιστημονική κρίση, η επαλήθευση των πηγών και η αυθεντικότητα των συμπερασμάτων παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φυσικών προσώπων-συγγραφέων.

Οι επιμελητές/τριες της έκδοσης και οι διοργανωτές του Συνεδρίου δεν φέρουν καμία ευθύνη για τυχόν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων ή για την επιστημονική ακρίβεια των στοιχείων που παρατίθενται από τους συγγραφείς.